

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Italianistika

Bakalářská práce

Pavčina Černá

**Reflexe fenoménu camorry v dílech Roberta Saviana *Gomorra* a
*Opak smrti***

Reflection of Camorra Phenomenon in Roberto Saviano's works *Gomorra*
and *The Opposite of Death*

Praha, 2019

Vedoucí práce: PhDr. Alice Flemrová, PhD.

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu Jaromíru Kastnerovi za korekturu anglického abstraktu.

Především chci velmi poděkovat paní doktorce Alici Flemrové za její pomoc, ochotu a trpělivost.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 22.7.2019

.....

Abstrakt

Reflexe fenoménu camorry v dílech Roberta Saviana *Gomorra* a *Opak smrti*

V moderním světě, kde prim hrají peníze a moc, se stále více prosazují zločinecké organizace. Jednou z nich je italská camorra, stěžejní téma děl neapolského novináře Roberta Saviana. Tato bakalářská práce analyzuje dvě z jeho klíčových prací (*Gomora* a *Opak smrti*), aby pronikla do tajů kampánského organizovaného zločinu a odhalila ekonomické, politické, sociální a další důvody vedoucí k tomu, že se stále více lidí přidává k tomuto „legalizovanému“ teroru.

Práce se nejdříve pokouší poodkrýt fakta týkající se historie camorry a jejího obrazu v italské literatuře – první zmínky, klíčová díla, vybraní autoři a reportéři. V krátkém medailonku se dotýká osobnosti Roberta Saviana a zmiňuje několik jeho dalších knih. Hlavní část tvoří tematický rozbor dvou výše uvedených děl. Zásadním východiskem je vytvoření náhledu na ilegální aktivity camorry, její strukturu a fungování v různých sférách veřejného života. Na konkrétních příkladech se ukazuje vliv camorry na životy lidí v této oblasti – jak osob, které jsou její přímou součástí, tak i jednotlivců, kteří proti ní bojují, popřípadě pouze pasivně přihlížejí a mlčí. Práce dále posuzuje obě díla z hlediska tematického a lexikálního, poskytuje jejich žánrové zařazení a přibližuje figuru vypravěče. V závěrečné části je zhodnocen Savianův přínos v procesu obžaloby camorry a je poukázáno na skutečnost, že fenomén Gomora (zejména seriál natočený podle knihy) má vliv na současnou mladou generaci.

Klíčová slova:

camorra – Roberto Saviano – organizovaný zločin – italská próza

Abstract

Reflection of Camorra Phenomenon in Roberto Saviano's works *Gomorrah* and *The Opposite of Death*

In the modern world where money and power are the principal agents, criminal organizations assert an increasing amount of power. One of those organizations is the Italian Camorra, a principal topic in the works of the Neapolitan journalist Roberto Saviano. This thesis attempts to analyse two of his key books, *Gomorrah* and *The Opposite of Death*, in order to penetrate the mysteries of organized crime in Campania, to discover economic, politic, social and other reasons leading to the fact that an ever-increasing number of individuals are joining this „legalized“ form of terror.

The thesis first tries to reveal facts related to the history of Camorra and its reflection in Italian literature – the first mentions, key works, selected authors and journalists. A short profile is offered on the personality of Roberto Saviano and some of his other books. A topical analysis of two books mentioned above represents a principal part of the paper. It predominantly focuses on Camorra's illegal activities, on its structure and operation under various aspects of public life. Specific examples are used to illustrate how Camorra influences the life of people in this area – either of those who are embodied in this organization or those who fight her or only sit back and say nothing. The two books are also reviewed from the point of view of the themes and lexicon. The genre is defined and so is the narrator. Furthermore, an evaluation is presented of Saviano's contribution to the Camorra trial's charge and a conclusion is made about the fact that the *Gomorrah* phenomenon (particularly the series based on book) affects the current young generation.

Key words:

camorra – Roberto Saviano – organized crime – Italian prose

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Etymologie slova „camorra“.....	10
3	Historie camorry.....	11
4	Camorra: počátky v literatuře.....	14
5	Medailonek Roberta Saviana.....	16
5.1	Další díla Roberta Saviana.....	18
6	<i>Gomorra</i> : témata.....	20
7	<i>Opak smrti</i>	30
7.1	<i>Opak smrti. Návrat z Kábulu</i>	31
7.2	<i>Prsten</i>	35
8	<i>Gomora</i> a <i>Opak smrti</i> : srovnání.....	38
9	Závěr.....	42
10	Riassunto.....	45
11	Bibliografie.....	47
11.1	Primární.....	47
11.2	Sekundární.....	47
11.3	Internetové zdroje.....	48

1 Úvod

Organizace camorra se stala známou po celém světě díky italskému investigativnímu novináři Robertu Savianovi, který ve svých dílech popisoval její činnost, aby upozornil na zločinecké aktivity a přispěl tak k jejich odhalení a odstranění. Ve své bakalářské práci se zaměřím na jeho dvě knihy – *Gomora* a *Opak smrti*.

Už samotný podtitul díla *Gomora – Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínavosti neapolské camorry* – napoví i čtenáři neznalému italského prostředí, jaká organizace je v centru zájmu autora. Jedná se o mafii, organizaci, jejíž nesmírně hustá síť aktivit a obchodních zájmů je skutečně neuvěřitelná. Camorra disponuje velmi širokým spektrem činnosti – od módního odvětví přes spotřební zboží až k takovým kalibrům, jako jsou drogy nebo zbraně.

Ekonomickou moc mohou mít různé subjekty, které mohou být jednak velkým přínosem pro prosperitu státu, na druhou stranu mohou poškodit, ovládnout a pohltit malé podniky. Mnohokrát se toto všechno děje v mezích zákona, je to legální, i když nemorální. Pod pojmem „mafie“ si nemusíme vždy nutně představovat tak velké a mocné systémy jako camorra, Cosa Nostra nebo 'ndrangheta. Mafiáni mohou být i jednotlivci, zejména různí milionáři, kteří se snaží neustále znásobovat své jmění různými nečistými způsoby. Hordy najatých právníků jsou připraveny hledat klíčky a mezery v zákonech. Kdo má peníze, má takřka neomezenou moc. A že přitom připraví o živobytí pár lidí, kteří mohou být na takovém výdělku existenčně závislí, takovému člověku vůbec nevadí. To je byznys. Buď já nebo oni. Na tomto principu funguje i camorra. Ta ale překročila hranici zákona a začala se dopouštět trestných činů. Saviano nahrazuje slovo prosperita pojmem brutální rozpínavost, a tudíž je na první pohled zřejmé, že postup lege artis zde bude částečně nebo zcela chybět. Přívlastek „brutální“ připravuje čtenáře na nekalé jednání, bezohledné chování ke

společnosti a k životnímu prostředí v zájmu svého vlastního obohacení.

Podtitul nás uvádí do centra činnosti popisované organizace – do Neapole. Toto město bylo doposud spojováno především s historií a krásou – rozložené pod Vesuvem na břehu moře je velkým lákadlem pro turisty. Obecně je známé rčení „vidět Neapol a zemřít“. To ovšem neznamená jen být ohromen dechberoucími zážitky, ale pro někoho to je výpověď doslova a do písmene pravdivá. Roberto Saviano chtěl světu ukázat, že Neapol má i temnou stránku, a neváhal se infiltrovat do samotné camorry, aby ji mohl pravdivě popsat. Proto osobní výpověď. Titul knihy ovšem není totožný se skutečným označením organizace – autor knihu nazval *Gomora*, nikoliv *Camorra*. Proč tomu tak je, se dozvídáme v kapitole *Don Peppino Diana*. Název je inspirován biblickým městem Gomora, které bylo zničeno, poněvadž bylo centrem neřesti a hříchu. Titul knihy je tedy metaforou – nekalé praktiky camorry mají neblahý vliv a mohly by zničit celý kraj. „Non permettiamo uomini che le nostre terre diventino luoghi di camorra, diventino un'unica grande Gomorra da distruggere! [...] Non vedete che questa terra è Gomorra, non lo vedete? [...] È giunto il tempo che smettiamo di essere una Gomorra...“¹ („Nedopustíme, aby se z našeho kraje stalo působiště camorry, aby se z něj stala jedna velká Gomora odsouzená ke zkáze! [...] Cožpak nevidíte, že tenhle kraj je Gomora, vážně to nevidíte? [...] *Nadešel čas, abychom přestali být Gomorou...*“²)

Dílo začíná několika citáty. Jeden z nich odkazuje k násilí, které hraje v díle nesporně velkou úlohu: „Comprendere cosa significa l'atroce, non negarne l'esistenza, affrontare spregiudicatamente la realtà.“³ („Pochopit, co znamená násilí, nepopírat jeho existenci, bez

1 SAVIANO, Roberto. *Gomorra. Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore, 2007, s. 264n. Všechny italské citáty v této kapitole jsou z tohoto vydání.

2 SAVIANO, Roberto. *Gomora. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínavosti neapolské camorry*. 2. vydání. Praha: Paseka, 2012, s. 215n. Všechny české citáty v této kapitole jsou z tohoto vydání.

3 s. 7

předsudků čelit skutečnosti.“⁴) Výrok Machiavelliho „Coloro che vincono, in qualunque modo vincano, mai non ne riportano vergogna.“⁵ („Ti, kdo zvítězí, ať už dosáhnou vítězství jakýmkoli způsobem, se za to nikdy nestydí.“⁶) poukazuje na jednání bez skrupulí ve smyslu rčení „účel světi prostředky“. Další citát je velmi autentický, pochází totiž přímo z telefonického odposlechu. Čtenáře z něj až zamrazí: „La gente sono vermi e devono rimanere vermi.“⁷ („Lidi jsou červi a musejí zůstat červy.“⁸) Jaké etické zásady může mít člověk, který se takto vyjádří? Pokud považuje všechny kolem sebe za pouhopouhé červy, sám sobě musí přisuzovat daleko vyšší status. Ovšem to, že se cítí být nadřazeným, mu nedává ani v nejmenším právo smýšlet takto o ostatních. Saviano uvedením této věty přiblížil náhled členů camorry na obyčejné smrtelníky. Poslední citát je výrok z filmu *Zjizvená tvář* (1983): „Il mondo è tuo.“⁹ („Svět je tvůj.“¹⁰). Ten ukazuje lidem, že si svět mohou podmanit, mohou ho ovládnout. V materialistickém pojetí se to může podařit jen tomu, kdo má peníze, moc a odhodlání. V Kampánii se to povedlo camoře. Není to ale jediná cesta. Roberto Saviano se pokouší dobýt svět pouhým slovem. Věří, že získá pro svůj cíl porazit camorru širokou veřejnost. A jeho literární dílo má být prostředkem.

4 s. 9

5 s. 7

6 s. 9

7 s. 7

8 s. 9

9 s. 7

10 s. 9

2 Etymologie slova „camorra“¹¹

Existuje mnoho odlišných teorií o původu tohoto slova, pocházejícího z hantýrky používané zločinci na přelomu 18. a 19. století. Jako „camorristé“ byly označovány různé nekalé živly. Další interpretaci nabízí spojení s biblickým městem Gomora, které bylo považováno za centrum neřesti, a proto muselo být zničeno. Možné je také odvození z kastilštiny: termíny „camorra“, „camora“, „gamurra“ mohou odkazovat buď na hádky a rvačky nebo na krátké sako. Jako druh oblečení se tento výraz vyskytuje v historických neapolských textech – podle Barbagalla např. ve sbírce povídek *Novellino* od Masuccia Salernitana nebo v díle *Cunto de li cunti* Giambattisti Basileho.

Slovo „camorra“ bylo spojeno také s hazardem, bylo používáno jako alternativní výraz pro přijímání úplatků. Jak uvádí Barbagallo, být camorristou znamenalo podílet se na vydírání¹². V dnešní době se camorra vžila jako označení pro neapolskou zločineckou organizaci.

11 BARBAGALLO, Francesco. *Storia della camorra*. Roma: Laterza, 2010.

12 „Fare camorra“ identifica l'atto dell'estorsione.“. Tamtéž, s. 5.

3 Historie camorrry¹³

Podle jedné z hypotéz vznikl první zárodek camorrry ve 13. století na Sardinii pod jménem Gamurra a až poté se rozšířil do Neapole. Na rozdíl od jiných kriminálních spolků působících hlavně na venkově zapustila camorra kořeny ve městě. Sestávala z rodin, respektive klanů, jejichž příslušníci byli lidé z nižších společenských vrstev.

Camorra jako taková vznikla zřejmě na začátku 19. století v Neapoli. Byla rozšířená především ve věznicích a vojsku, kam byli často verbováni kriminálníci. Roku 1820 se zrodila skupina označovaná jako *la Bella Società Riformata*. Camorristé ji nazývali rovněž *Onorata Società*, čímž naráželi na důležitost cti¹⁴; ta spočívala zejména v mlčenlivosti – o vnitřních záležitostech se nesmělo mluvit s policií. Členové se zároveň snažili napodobit chování šlechty a sami sebe označovali za „aristokraty mezi chudinou“¹⁵. *Onorata Società* se angažovala i ve věznicích – camorristé vydírali trestance a ti jim museli platit výpalné, aby si zajistili bezpečí. Propuštění vězni zakládali později tzv. pouliční camorrru. Uchazeč o členství musel úspěšně absolvovat zkoušku, kterou bylo spáchání těžkého zločinu.

Tehdejší camorra čerpala peníze především z hazardu, různých daní (mj. zpoplatnění prostituce) nebo z vydírání. Organizace se těšila přízni lidí, kteří po sjednocení Itálie pociťovali nezájem státu vůči jejich problémům.

Camorra sehrála roli i během *Risorgimenta*. Podporovala Savojskou dynastii proti Bourbonům. Za odměnu jim Liborio Romano, tehdejší policejní prefekt, přislíbil kontrolu

13 BARBAGALLO, Francesco. *Storia della camorra*. Roma: Laterza, 2010.

ZIMA, Vojtěch. *Camorra jako paralelní systém italského státu*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd.

Wikipedia, l'enciclopedia libera. *Camorra*. [online]. [cit. 2018-10-13]. Dostupné z: <https://it.wikipedia.org/wiki/Camorra>

Wikipedie, otevřená encyklopedie. *Camorra*. [online]. [cit. 2018-10-13]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Camorra>

Wikipedie, otevřená encyklopedie. *Mafie*. [online]. [cit. 2018-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mafie#Sicilská_a_Neapolská_mafie

14 Italský výraz pro čest je *onore*.

15 „...aristocrazia della plebe...“; BARBAGALLO, s. 11

nad Neapolí. Později se ale camorra kvůli špatným vztahům rozešla s ministrem vnitra Silviem Spaventou. Toto období bylo pro camorru těžkou zkouškou, byla totiž pronásledována a probíhaly snahy o její represi. Vše vyvrcholilo v roce 1911 procesem Cuocolo – předním představitelům camorry byly uloženy tvrdé tresty kvůli zavraždění dvou lidí z jejich vlastních řad – Gennara Cuocola a jeho ženy Marie. O čtyři roky později byla Bella Società Riformata rozpuštěna; důvodem byla právě zmíněná vražda, jejíž následky znamenaly pro skupinu těžkou ránu.

Když se po pochodu na Řím v roce 1922 chopil moci Mussolini, udělil některým camorristům obviněným v procesu Cuocolo milost, neviděl v nich totiž nebezpečí pro svou diktaturu. Mnozí z nich se na oplátku přidali k fašistům a o jejich nečisté minulosti se mlčelo. V následujících letech ale došlo ke zhoršení poměrů a stovky camorristů byly znovu uvězněny; cílem bylo tvrdě zakročit proti kriminalitě. Camorra se v této době začala více vměšovat do záležitostí venkova – zde nebyla její činnost pod takovým drobnohledem jako ve městě.

Během 2. světové války docházelo k renesanci zločineckých aktivit. Lidé si tím chtěli zajistit alespoň minimum základních potřeb, aby přežili nejkřutější časy.

V poválečné době se camorra začala postupně formovat v mezinárodní zločineckou organizaci. Bossové sicilské Cosy Nostry, kteří pobývali ve Neapoli, se spojovali s místními mafiány s cílem začlenit je do své organizace, aby je mohli nepřímo kontrolovat a udrželi si svou moc. Cosa Nostra měla na camorru a její aktivity vůbec enormní vliv. To se rozhodl změnit Raffaele Cutolo, který začal ve vězení spřádat plány k restrukturalizaci camorry, ze které chtěl vytvořit hierarchicky uspořádanou organizaci. Takto se zrodila Nuova Camorra Organizzata (NCO). Ta chtěla dohlížet na veškeré lokální obchody; to přinutilo především sicilské klany, aby se sjednotily pod názvem Nuova Famiglia (NF), mezi jejíž nejvýraznější představitele patřili Michele Zaza, bratři Nuvolettové nebo

Antonio Bardellino. Následně začal mezi těmito dvěma skupinami nelítostný boj, který skončil až na začátku 80. let poražením NCO.

Centrum dnešní camorry je Neapol; její vlivné platformy najdeme i v okolních městech jako Salerno, Avellino, Caserta, Benevento nebo Casal di Principe. Camorra je tvořena různými klany a bývá souhrnně označována také slovem Systém. Mezi její aktivity se řadí ovlivňování veřejných zakázek, distribuce drog, padělání zboží, pašování atp. Sféry vlivu jsou v nynější době rozděleny mezi mnoho klanů – jmenujme třeba rodinu Licciardi, Schiavone nebo Di Lauro. Camorra není jednotná organizace s vertikálním členěním, v jejímž čele by stál jeden jediný boss. Jde o uskupení různých vzájemně spolupracujících rodin; jejich vztahy ale nejsou vždy přátelské.¹⁶ Její struktura bývá označována jako horizontální. Působení camorry není omezeno jen na Itálii, operuje i v jiných zemích.

¹⁶ Česká televize. *Camorra: neapolský mafiánský Systém*. [online]. [cit. 2019-07-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/relax/2185939-camorra-neapolsky-mafiansky-system>

4 Camorra: počátky v literatuře¹⁷

První autor, který camorru výrazněji popsal, byl italsko-švýcarský spisovatel Marco Monnier v knize *La camorra. Notizie storiche raccolte o documentate* (vydáno 1863). Jde skutečně o unikátní dílo vznikající během sjednocování Itálie, které čerpá z autentických výpovědí tehdejších policistů, ministrů atd.¹⁸ Kniha je rozdělena na osm částí, ve kterých se můžeme dočíst o vzniku, struktuře, zvycích nebo politickém vlivu organizace, která se zrodila v 19. století v neapolských uličkách a byla záležitostí prostého lidu.¹⁹ Popisuje zde např. zasvěcovací rituál mezi camorristy nebo vměšování členů do záležitostí chudých lidí.²⁰

Po Monnierovi následovala řada dalších autorů – např. Abele De Blasio (*Usi e costumi dei camorristi*, 1897), Stefano Pucci (*Schizzo monografico sulla camorra carceraria*, 1892), Giustino Fortunato (*La camorra e la Pubblica Sicurezza*, 1900).²¹

Jedním z nejvýznamnějších odpůrců mafie ve 20. století byl italský novinář Giancarlo Siani²², který se soustředil na problematiku camorry a její spojení s lokální politikou; stejně jako později Saviano popisuje Siani ve svých reportážích těžký život na italském jihu. Pracoval pro časopis *Il Mattino* nebo *Osservatorio sulla camorra*. Byly to právě jeho

17 BARBAGALLO, Francesco. *Storia della camorra*. Roma: Laterza, 2010

18 „L'inchiesta di Monnier, condotta durante il processo unitario, è un documento prezioso perché si giovò delle testimonianze dirette dei maggiori esperti, ministri e dirigenti delle forze di polizia, sia del regime borbonico, che del nuovo governo italiano.”, BARBAGALLO, s. 4

19 „[...] che si sviluppa nel tessuto urbano della Napoli ottocentesca, dentro gli strati sociali plebei.“ Tamtéž, s. 4

20 „[...] il bravo implacabile, che [...] si intrometteva negli affari e ne' piaceri dei poveri“. MONNIER, Marco. *La camorra. Notizie storiche raccolte o documentate*. Firenze: G.Barbèra Editore, 1863, s. 14. [online]. [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: https://www.liberliber.it/mediateca/libri/m/monnier/la_camorra/pdf/monnier_la_camorra.pdf

21 CIASCA, Raffaele. *Camorra*. [online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z:

[http://www.treccani.it/enciclopedia/camorra_res-a7a8dee8-8bac-11dc-8e9d-0016357eee51_\(Enciclopedia-Italiana\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/camorra_res-a7a8dee8-8bac-11dc-8e9d-0016357eee51_(Enciclopedia-Italiana)/)

22 DE BARI, Davide. *Giancarlo Siani, il giornalista che scriveva contro la Camorra*. [online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <http://www.antimafiaduemila.com/home/mafie-news/230-camorra/71628-giancarlo-siani-il-giornalista-che-scriveva-contro-la-camorra.html>

Il Post. *L'omicidio di Giancarlo Siani, 30 anni fa*. [online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <https://www.ilpost.it/2015/09/23/giancarlo-siani/>

články, které ho odsoudily k smrti. Giancarlo Siani byl zastřelen 23. září 1985. Teprve v 90. letech padly v této kauze rozsudky: odsouzení byli Lorenzo a Angelo Nuvoletta, Luigi Braccanti, Ciro Cappuccio a Armando Del Core. Přesto existují oprávněné domněnky, že na Sianiho odstranění se podílelo ještě více osob. Byl zřejmě na stopě něčemu „velkému“, což dokazuje i jeho telefonát Amatu Lambertimu, bývalému řediteli deníku *Osservatorio sulla camorra*, se kterým se chtěl setkat, aby prodiskutovali věci, o nichž se Siani bál mluvit po telefonu. Dodnes se nepřišlo na to, co odhalil, ani kam se jeho důkazy poděly. Zmínku si zaslouží i spisovatel Leonardo Sciascia.²³ Pocházel ze Sicílie, kde má svou základnu Cosa Nostra; častým námětem jeho prací byla právě mafie. Mezi jeho díla se zločineckou tematikou patří *Den sovy (Il giorno della civetta, 1961)* nebo *Každému co jeho jest (A ciascuno il suo, 1966)*.

Významným bojovníkem proti camoře je i neapolský novinář Simone di Meo.²⁴ Své reportáže publikoval v deníku *Cronache di Napoli*. Pozornost soustředí nejen na války mezi camorristickými klany, ale i na černou a soudní kroniku. Je autorem knihy *L'impero della camorra. Vita violenta del boss Paolo Di Lauro* (2008), camoře se věnuje i v díle *Napoli in cronaca nera. Il lato oscuro della città che dovresti conoscere ma che nessuno ti ha mai raccontato* (2010).

23 Wikipedia, l'enciclopedia libera. *Leonardo Sciascia*. [online]. [cit. 2019-07-01]. Dostupné z: https://it.wikipedia.org/wiki/Leonardo_Sciascia

Čerpáno z přednášky PhDr. Alice Flemrové, PhD., *Letteratura italiana del Novecento II*, 2018/2019

24 ŠENKÝŘOVÁ, Barbora. *Obraz camorry v prózách současných neapolských autorů*. Praha, 2012.

Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta.

DÍ MEO, Simone. *L'impero della camorra. Vita violenta del boss Paolo Di Lauro*. Roma: Newton Compton editori, 2008.

5 Medailonek Roberta Saviana²⁵

Roberto Saviano, italský novinář a spisovatel, se narodil roku 1979 v Neapoli. Vystudoval filozofii na Neapolské univerzitě Fridricha II. (zde byl jeho profesorem i Francesco Barbagallo). Poté se začal živit jako novinář, postupem času se vypracoval a spolupracoval se světoznámými deníky jako např. *Washington Post*, *New York Times*, *The Guardian*, *Der Spiegel* nebo *La Repubblica*. Ve svých článcích se soustředí především na zločineckou organizaci camorru, se kterou má své vlastní negativní zkušenosti. V roce 2006 vyšlo jeho stěžejní dílo *Gomora. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínavosti neapolské camorrry* (*Gomorra. Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra*), za které získal několik cen. V této knize spojuje prvky beletrie a autentických reportáží, díky čemuž si můžeme udělat obrázek kupříkladu o kriminalitě a poznat místa, kde camorra operuje. Saviano se dokonce camorrou nechal najmout a nějaký čas pro ni pracoval, aby shromáždil co nejlepší materiál. Povedlo se mu získat různé nahrávky „pěšáků“ a dostat se do kontaktu s mafiány. Zajímavostí je, že byl později spolu s nakladatelstvím Mondadori nařčen z plagiátorství. Podle obvinění byly některé pasáže v knize *Gomora* zkopírovány z deníků *Cronache di Napoli* a *Corriere di Caserta*.²⁶ Jako trest mu byla uložena pokuta.

Část svého života strávil Saviano ve Spojených státech, kde přednášel o vztazích mafie s politikou, např. na Princetonské univerzitě. V roce 2006 přišly první výhrůžky smrti od camorristických klanů. Od té doby žije Saviano pod policejní ochranou. Na jeho stranu se tehdy postavilo i šest osobností oceněných Nobelovou cenou (Dario Fo, Michail Gorbačov,

25 Wikipedia, l'enciclopedia libera. *Roberto Saviano*. [online]. [cit. 2018-11-17]. Dostupné z: https://it.wikipedia.org/wiki/Roberto_Saviano

26 CasertaNews. *Gomorra, Saviano condannato per plagio del „Corriere di Caserta“*. [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: http://www.casertanews.it/politica/064345_giustizia-caserta-saviano-condannato-plagio.html

Günter Grass, Rita Levi-Montalcini, Orhan Pamuk, Desmond Tutu), které apelovaly na vládu, aby camorru vymýtila. Podle nich nemůže nikdo ve 21. století tolerovat kriminalitu ani se bát o svůj život, pokud proti ní bojuje (stejně jako Saviano). K této výzvě se připojili později další občané a instituce.

5.1 Další díla Roberta Saviana

Krása a peklo (2010; *La bellezza e l'inferno*, 2009)²⁷

Jde o autobiografické dílo, kde nám Saviano nastiňuje svůj osobní a literární vývoj. Kniha se skládá z různých textů napsaných v průběhu pěti let. Zmiňuje zde i různé slavné osobnosti, které obdivuje pro jejich odhodlání bojovat a poprat se s osudem – např. Anna Politkovskaja (ruská novinářka a aktivistka, odpůrkyně Vladimira Putina, zastřelena), Michel Petrucciani (klavírista s genetickou vadou způsobující křehkost kostí a malý vzrůst) a další.

Nula nula nula (2013; *ZeroZeroZero*, 2013)²⁸

Tato strhující literární reportáž ze zákulisí obchodu s narkotiky pojednává o všech možných klanech z různých částí světa (kolumbijec Pablo Escobar, kalábrijská 'ndrangheta, africká mafie aj.). Devatenáct kapitol je rozděleno do sedmi částí nazvaných prostě *Koks*. Koks hýbe světem – to dokazuje Saviano líčením dlouhé cesty kokainu od jeho výroby přes distribuci, různé způsoby pašování až k samotným uživatelům. Vidíme, jak tato droga pomůže někomu k bohatství, většinu ale strhne na dno. Mrazí z toho, kdo všechno koks bere, i z jeho působení na organismus – nejdříve ho povzbudí, pak ho zničí. Kokain proniká do i legální ekonomiky, jelikož peníze získané prodejem se musí „vyprat“.

27 Wikipedia, l'enciclopedia libera. *La bellezza e l'inferno*. [online]. [cit. 2018-11-17]. Dostupné z: https://it.wikipedia.org/wiki/La_bellezza_e_l'inferno

28 SAVIANO, Roberto. *Nula nula nula*. Praha: Paseka, 2013
Wikipedia, l'enciclopedia libera. *ZeroZeroZero*. [online]. [cit. 2018-11-17]. Dostupné z: <https://it.wikipedia.org/wiki/ZeroZeroZero>

La paranza dei bambini (2016)²⁹

Celkově třetí román Roberta Saviana, ale zároveň první, ve kterém se jedná víceméně o fikci. Vypráví příběh deseti chlapců, kteří se přidají ke camoře, protože touží po moci a po snadno vydělaných penězích. Neváhají se proto uchýlit ani k trestným činům.

²⁹ Wikipedia, l'enciclopedia libera. *La paranza dei bambini*. [online]. [cit. 2018-11-17]. Dostupné z: https://it.wikipedia.org/wiki/La_paranza_dei_bambini

6 *Gomora*: témata

Saviano otevírá téma camorry líčením jejího prvního článku na území Itálie – nelegální činnosti v neapolském přístavu, bez něhož by ilegální aktivity camorry snad ani neexistovaly. Možná i proto, že přístav hraje klíčovou roli, je jeho fungování popsáno na samém začátku knihy. Odehrává se zde něco, o čem většina Evropy nemá ani ponětí – první scéna a hned smrt. Z přemístovaného kontejneru padají desítky Číňanů na dlažbu, mrtvoly jsou naskládány zpět, nikdo to nehlásí, nic se neděje... Neapolský přístav je město ve městě, stát ve státě, dějiště šokujících podvodů a obchodů se zbožím. Až 60% unikne celní kontrole. Kontejnery jsou sice označeny, ale mnoho z nich má stejné číslo, takže evidence ohledně proclení je nedostatečná. Přístav je označen jako „un ano di mare che si allarga con grande dolore degli sfinteri“³⁰ („mořský konečník, jehož svěrače se s velikou bolestí stahují“³¹) nebo „un'appendice infetta mai degenerata in peritonite“³² („zanícený apendix, ze kterého se nikdy nevyvinul zánět pobřišnice“³³). Pokud by se tento „zánět“ vyvinul, znamenalo by to obrovskou újmu pro ekonomiku, protože nikdo z Evropanů by nenosil značkovou módu. Poněkud šokující je zjištění, že naše drahé oblečení, zakoupené ve známých obchodech, není ničím jiným než pouhopouhým padělkem. Boty, šaty, kostýmy, kalhoty aj. se ve velkém vyrábějí právě na jihu Itálie, v ilegálních dílnách s levnou pracovní silou. Odsud pochází většina výrobků módního trhu. Jen zlomek z nich se může chlubit tím, že napsal „Made in Italy“ je známkou skutečné kvality a originality.

Dělníci z celého světa žijí a pracují v nelidských podmínkách, ale kvůli strachu se nikdo neodváží protestovat. Pašované zboží se v noci tajně přeloží na moři na čluny, na břehu je

30 SAVIANO, Roberto. *Gomorra. Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore, 2007, s. 14. Všechny italské citáty v této kapitole jsou z tohoto vydání.

31 SAVIANO, Roberto. *Gomorra. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínavosti neapolské camorry*. 2. vydání. Praha: Paseka, 2012, s. 15. Všechny české citáty v této kapitole jsou z tohoto vydání.

32 s. 16

33 s. 17

naloží dodávky a rozvezou obchodníkům. Dříve cigarety, dnes nejrůznější předměty denní spotřeby.

Po přečtení celé první kapitoly zůstane čtenář v šoku, jak funguje nejen neapolský přístav, ale zřejmě i celé hospodářství. Obchodníci jsou hnáni pouze jedinou touhou: zajistit si co nejvyšší zisk. Vědí, jak ušetřit na mnohých věcech: počínaje paděláním zboží z laciných materiálů, přes levnou pracovní sílu až po clo. Výrobky se ilegálně rozšíří po celé Evropě. Neapolský přístav by se dal s trochou nadsázky označit jako „všežravec“ – procházejí jím totiž všechny druhy produktů. „Non v'è manufatto, stoffa, pezzo di plastica, giocattolo, martello, scarpa, cacciavite, bullone, videogioco, giacca, pantalone, trapano, orologio che non passi per il porto.“³⁴ („Není žádná součástka, textilie, kus umělé hmoty, hračka, kladivo, bota, šroubovák, nýt, videohra, sako, kalhoty, vrtačka, hodinky, které by neprošly přístavem.“³⁵) Kdyby lidé věděli, odkud všechny tyto výrobky pocházejí, jak dlouhou cestu urazily a kdo všechno se na ní podílel, byli by překvapeni. Než se zboží dostane k uživateli, urazí častokrát doslova cestu kolem světa, ať už jde o zemi původu materiálů a dělníků, o rozvoz zboží nebo prodejní místa. Důkazem paděláním zboží může být tento citát: „La grammatica delle merci ha una sintassi per i documenti e un'altra per il commercio.“³⁶ („Gramatika zboží má jednu syntax pro doklady a jinou pro obchodování.“³⁷)

S pašováním souvisí i druhá kapitola *Angelina Jolie*. Tím se dostáváme k dalšímu motivu, a sice k oděvnímu průmyslu. Oblečení, které klany padělají, není nekvalitní, je to vlastně „una sorta di falso-vero“³⁸ („jistý druh originálního padělku.“³⁹) Toto zboží překračuje i hranice Evropy a dostává se i do Severní a Jižní Ameriky nebo do Austrálie. A to nejen k obyčejným lidem, ale i k filmovým hvězdám. Příkladem je právě oděv ušitý pro Angelinu

34 s. 12

35 s. 13

36 s. 16

37 s. 17

38 s. 49

39 s. 43

Jolie. Smutné je, že levná a nekvalifikovaná pracovní síla vytváří modely, které se pak prodávají za horentní sumy pod značkami světoznámých módních návrhářů. Většina podílu z prodeje jde do kapes mafiánů, ale lidé, kteří skutečně stojí za výrobním procesem, obdrží jen minimální mzdu. Nemají žádné zastání, nikdo se o ně nezajímá. Přesto jsou rádi, že mají práci a mohou alespoň něčím přispět do rodinného rozpočtu.

Zajímavé jsou zdejší dražby – jedná se v podstatě o výrobu určitého počtu oděvů za co nejlepší cenu v co nejkratším čase. Materiál pro zakázku obdrží více podnikatelů, ale zapláceno dostane pouze ten, který ji dodá v perfektní kvalitě. Ani ostatní nevyjdou naprázdno, jejich zboží se prodá na trhu s padělkami.

Asi nejvýznamějším artiklem v mafiánské ekonomice jsou drogy. Pro získání dealerů stačí zajít do jedné z chudých čtvrtí Neapole. Není nic jednoduššího, než najmout mladé pologramotné chlapce a nabídnout jim celkem slušný obnos peněz za dealování, dodávání drog, jejich rozvoz atd. Protislužba je ovšem vysoká: spoluúčast při trestné činnosti, zabíjení těch, kteří nejsou šéfovům po chuti, a především neustálý strach o vlastní život a o své blízké. Pokud se mafii znelíbíte, zběhnete k jinému klanu nebo budete pomýšlet na získání moci, budete bez milosti odstraněni. Camorra druhou šanci prostě nedává.

Mladí muži z této oblasti často nemají jinou možnost, než si vybrat právě camorru. Vozí hašiš do Říma, ovšem bez jakéhokoliv výdělku. Pokud se osvědčí, obdrží po nějaké době motorku – to je v Kampánii vzácná odměna, při poctivé práci prakticky nedosažitelná. Paradoxem je, že drogy mají mnohonásobně vyšší cenu. O tom ale „zaměstnanci“ nemají tušení. Dealování je pro ně přesto mnohem výnosnější než se lopotit celý den v továrně za mizerný plat. Žádný z nich se většinou nestane pravým camorristou. Jsou to pouhé levné pracovní síly, které mohou být obětovány. Pokud skončí ve vězení, nikdo z klanu jim nepomůže.

Camorra neustále rekrutuje nové členy, často ještě teenagery. Ti bohužel uvěří, že šance na

lepší život nepřijde, a pro bossy jsou ochotni i zemřít, jen aby je ostatní považovali za pravé muže a ne za zbabělce. Pro camorru představují mladí lidé velkou výhodu, zejména proto, že jim stačí menší plat. Když se osvědčí, mohou postupně získat větší zodpovědnost. Tuto naprosto zoufalou situaci zřejmě způsobuje ekonomická nevyrovnanost v zemi. Na jihu Itálie chybí pracovní možnosti. Otázkou je, jestli by mladí upřednostnili zaměstnání v podnicích nenapojených na camorru. Velká většina zřejmě ne a Saviano nám poskytuje odpověď proč:

„I camerieri della pizzeria avevano la stessa età dei ragazzi di Sistema e li guardavano ammirati, senza neanche avere il coraggio di servirli. [...] Qui lavorare come garzone, cameriere, o in un cantiere è come un'ignominia. [...] Il Sistema concede almeno l'illusione che l'impegno sia riconosciuto, che ci sia la possibilità di fare carriera. Un affiliato non verrà mai visto come un garzone, le ragazzine non penseranno mai di essere corteggiate da un fallito.“⁴⁰

„Číšníkům v pizzerii bylo asi tolik jako klučikům ze Systému, na které se dívali plni obdivu, ani se neodvažovali je obsloužit. [...] Pracovat jako pikolík, číšník nebo někde na stavbě je tady vnímáno jako potupa. [...] Systém vám poskytne alespoň iluzi, že práce je oceňovaná, že je tu možnost udělat kariéru. Na člena klanu se tu nikdy nebudou dívat stejně jako na pikolíka, mladé holky by v životě nenapadlo dovolit nějakému zkrachovanci, aby se jim dvořil.“⁴¹

Kromě toho si mladíci pracující pro camorru vydělají mnohem více:

„Prima lavoravo in un bar, prendevo duecento euro al mese; con le mance arrivavo a duecentocinquanta e non mi piaceva come lavoro. [...] Nel Sistema prendo trecento euro a settimana, ma se vendo bene prendo anche una percentuale su ogni mattone (il lingotto di hashish) e posso arrivare a trecentocinquanta-quattrocento euro.“⁴²

„Nejdřív jsem dělal v jednom baru, bral jsem dvě stě eur měsíčně, i se spropitným jsem si přišel na

40 s. 124

41 s. 103

42 s. 122

dvě stě padesát a jako práce mě to nebavilo. [...] V Systému mám tři sta euro tejdně, ale když jdou kšefty, dostávám i procenta z každý cihly haše a můžu se dostat až na tři sta padesát, čtyři sta eur.“⁴³

Dalším nosným pilířem mafiánské ekonomiky jsou zbraně. Členové klanů obchodují s různými známými druhy, jako je např. kalašnikov. Nové dodávky jsou testovány na výlohách obchodů, bezpečnostních dveřích,... Camorristé se nezdráhají zničit cizí majetek, demonstrují tím svou moc. Navíc zajistí práci sklenářům, kteří jsou na ně napojeni. Mafie vytváří i nové primitivní zbraně s velkým ničivým účinkem. Děsivé je, že k tomu stačí pár trubek. Camorra vydělává na ilegálním prodeji zbraní různým státům během válečných konfliktů. Pokud válka netrvá dlouho a zisk je malý, čeká na vypuknutí další, neboť jde o velmi výnosný obchod.

Saviano se nám snaží přiblížit i fungování celého Systému⁴⁴, jeho zásady a zvyky. Na několika stranách například popisuje, že každý mafián má svou přezdívku, která slouží jako poznávací znamení. Jejich výběr není náhodný, je vždy spojen s nějakým činem, vlastností nebo třeba zálibou. Kromě těchto motivovaných přezdívek existují ještě takové, u kterých je těžké určit původ. Krycí jména jsou důležitější než ta vlastní, na něž se častokrát zapomene. Podle přezdívky je ihned jasné, o kom je řeč. Stejně tak to uvádí Saviano: „Tutti possono essere Francesco Schiavone, ma solo uno sarà Sandokan, tutti possono chiamarsi Carmine Alfieri, ma uno solo si girerà quando verrà chiamato "o 'ntufato"...“⁴⁵ („Francesco Schiavone může být každý, ale jen jeden bude Sandokan. Všichni se můžou jmenovat Carmine Alfieri, ale když zavoláte „Zuřivče“, otočí se jen jeden.“⁴⁶)

43 s. 102

44 „Camorra è una parola inesistente, da sbirro. Usata dai magistrati e dai giornalisti, dagli sceneggiatori.

[...] Il termine con cui si definiscono gli appartenenti a un clan è Sistema.”, s. 48

„Camorra je neexistující slovo, je jen pro fyzly. Používají ho soudní úředníci a novináři, scénáristé. [...]

Termín, jímž se označují ti, co patří k nějakému klanu, je Systém.“, s. 43

45 s. 68

46 s. 58

Zajímavá je role žen v camoře. Většina z nich začíná tím, že se vdá za mafiána. Sňatek s příslušníkem camorry je pro ně výhodný. Zaručuje jim dobré postavení a pravidelnou gáži. Rodinná pospolitost je pro camorristy velmi důležitá. Rozdělení rolí je spíše tradiční – manželky bývají často v domácnosti, starají se o dům a o děti. Pracovat nemusí, peníze a blahobyt zajišťují jejich manželé. Ženy se na nic neptají, nepletou se do záležitostí mužů. Tento klasický model se v posledních letech proměňuje – žena již není jen matkou, manželkou, sestrou, nýbrž se z ní stává samostatná silná osobnost, schopná řídit celý klan. Mnohé pro něj obětovaly svůj vlastní život, jmenovitě např. Anna Vollarò, která se upálila na protest proti konfiskaci rodinného majetku. Některé jsou významnými členkami camorry a v ničem nezaostávají za muži. Dokážou být stejně kruté a nelítostné. Jejich styl je inspirován Umou Thurman z thrilleru Quentina Tarantina *Kill Bill*. Ženy se oblékají do žlutých uniforem a snaží se všemožně napodobit svůj vzor, aby si vytvořily drsné vzezření. Nejedná se ovšem o žádné „namakané“ kulturistky, ženy jsou často drobné a působí křehce, přesto disponují velkou autoritou. Velice známou camorristickou šéfkou byla např. Anna Mazza; mezi známé členky organizace patřila i Assunta Maresca řečená „Pupetta“, která se proslavila tím, že během těhotenství zabila vraha svého muže.

Inspirace hollywoodskými trháky je zřejmá u všech camorristů. Vypadá to, jako by camorra opouštěla dosavadní zažitý styl a stávala se lacinou komerční organizací. Všichni chtějí napodobit své idoly z filmů *Zjizvená tvář*, *Kmotr*, *Pulp Fiction*, výsledek je ale často „strojený“. Camorristé kopírují styl oblékání, střílí neobvyklými způsoby, při vraždách opakují slavné fráze. Bossové si nechávají stavět přepychové vily podle domů, které viděli ve snímcích s mafiánskou tematikou. Filmy ovlivňují především mladé lidi, kteří mají větší potřebu se předvést, dát najevo svou sílu, chtějí získat respekt. Důkazem jsou chlapci Romeo a Giuseppe, ještě náctiletí, kteří se snažili provokovat a vyvolávat rvačky. Nepatřili k žádnému klanu, chtěli ale využívat privilegia camorristů. A protože se cítili nedotknutelní

a nerespektovali pravidla, zaplatili tu nejvyšší cenu.

Filmový průmysl není jediný, který camorru ovlivňuje. Mnozí členové milují i jiné druhy umění. Spousta z nich dala svým potomkům jméno podle literárních nebo historických postav. „Giuseppe Misso, boss napoletano del clan del quartiere della Sanità, ha tre nipoti: Ben Hur, Gesù ed Emiliano Zapata.“⁴⁷ („Giuseppe Misso, neapolský boss ze čtvrti Sanità, má tři vnuky: Ben Hura, Ježíše a Emiliana Zapatu.“⁴⁸)

Velkou a podrobnou kapitolu tvoří *Válka v Secondiglianu (La guerra di Secondigliano)*. Popisuje nikdy nekončící válku, faidu, ve které není nikdo ušetřen, dokonce ani ženy či malé děti. Ročně přijde o život mnoho lidí a nikdo není schopen to zastavit. Autor nám naturalisticky popisuje, jak jsou odstraňováni a mučeni „nepřátelé Systému“. Jen tak, bez příkras, ukazuje, že válka ohrožuje všechny, i řadové občany, že nikdo není v bezpečí. Ať už je to kvůli tomu, že znáte někoho, kdo pracuje pro mafii, nebo jste prostě byli jen ve špatnou dobu na špatném místě, kde si vás našla kulka, která ani nebyla určena vám. Saviano to demonstruje na případu teprve čtrnáctileté zavražděné dívky Annalisy, která šla ven s kamarády, ale už se nevrátila.

Autor se ale soustředí především na oběti z řad klanů, volí formu, která připomíná „kalendář s poznamenanými událostmi“ – vždy je uvedeno datum a jméno zavražděného.

Zásadní roli v boji proti camoře vidí Saviano v neohroženosti lidí, kteří svým příkladem mohou strhnout další následovníky. V kapitole *Don Peppino Diana* se autor zaměřuje na život kněze, který zasvětil svůj život mj. boji proti mafii. Giuseppe Diana⁴⁹ pocházel z Casal di Principe, z městečka, kde vládne camorra. Jeho cílem bylo vzepřít se Systému, zastavit camorru, kterou považoval za teroristickou organizaci. Plně chápal její dopad na prostý lid, ve kterém viděl sílu schopnou camorru oslabit. Považoval se za „proroka“, který

47 s. 281

48 s. 228

49 Život dona Diani zachytil režisér Antonio Frazzi ve filmu *Per amore del mio popolo* s Alessandrem Preziosim v hlavní roli. Název filmu je inspirován textem *Per amore del mio popolo non tacerò (Z lásky ke svému lidu mlčet nebudu)*.

má svými slovy vyburcovat lidi z jejich pasivity a vychovat nejen dobrého křesťana, ale i uvědomělého občana, který by se nebál čelit nespravedlnosti. Don Peppino vyjádřil svou neohroženost dokumentem *Z lásky ke svému lidu mlčet nebudu* (*Per amore del mio popolo non tacerò*). Věděl, že slova mají sílu „come punta di piccone“⁵⁰ („jako špička krumpáče“⁵¹). Tímto textem chtěl podrýt moc a nezranitelnost klanů. Obžaloval politiky, kteří za volební podporu ze strany camorry nejen kryjí její činnost, ale poskytují jí všemožné výhody. Některé úryvky z tohoto dokumentu Saviano použil i ve své knize.

Paradoxem je, že mafiáni, kteří vraždí a vydírají, se považují za dobré katolíky. Don Diana ukázal v pravém světle „křesťanskou víru bossů“, kteří považují za dobro i činy proti lidskosti, které si odůvodní jako ochranu klanu. Kristus to přece musí pochopit a odpustit jim. Jejich pokrytectví a falešná křesťanská víra je demonstrována na několika příkladech: např. prosí Pannu Marii, aby požehnala jejich činy nebo kropí psaníčka kokainu svěcenou vodou, aby droga nikoho nezabila. Don Peppino se snažil o očištění náboženství – např. chtěl, aby se kmotrem dítěte stával vždy jen člověk bezúhonný, což zde není dodržováno.

Obyvatelé dona Peppina zbožňovali – byl jedním z nich, chodil v džínách, na rozdíl od ostatních duchovních kouřil na veřejnosti. Camorristům samozřejmě nebyl po chuti – atentát na dona Dianu byl spáchán 19. března 1994, v den jeho svátku. Stal se z něj mučedník v boji proti mafii. Jeho úsilí ale nebylo úplně marné. Lidé se nebáli dát najevo svůj smutek a při jeho pohřbu vyvěsili na znamení protestu bílá prostěradla. Giuseppe Diana mohl být vzorem i pro Saviana. Ten svým slovem také vyvolal odezvu u velkého množství lidí.

Dalším významným tématem je problematika životního prostředí v jižní Itálii. V regionech Kampánie, Kalábrie, Sicílie a Apulie dochází k největšímu počtu ekologických zločinů. Jih by se dal označit slovem „popelnice“, končí zde totiž tuny odpadu, a to doslova z celé

50 s. 244

51 s. 199

Itálie. Jeho svoz znamená pro klany důležitý byznys – množství odpadků se neustále zvyšuje, je potřeba je zlikvidovat. A v této chvíli vstupuje na scénu mafie. Získávání zakázek je pravděpodobně kombinací vyhrožování a podplácení odpovědných osob. Zároveň se objevuje na straně úředníků či majitelů továren snaha ušetřit – oficiální likvidace by představovala příliš velký výdaj. Mafie odpadky odstraní tím, že je jednoduše někam odveze, s ekologií si příliš hlavu neláme. Tento proces řídí tzv. stakeholderi – ti objíždějí průmyslové podniky, nabízejí komplexní služby týkající se likvidace odpadu a jsou spojkou mezi průmyslníky a klany.

Nejškodlivější je toxický odpad: chemikálie, prací prostředky, laky, barvy, dehet aj.; nebezpečí představují i běžné odpadky. Bossům je jedno, že ničí životní prostředí, znečišťují vodu, zabíjejí přírodu. Opět jde jen o zisk. Škodlivé prvky se vylučují do zemědělské půdy, na které se pěstuje ovoce a zelenina, a ohrožují tak zdraví lidí na této planetě. Absurdní je, že toxický odpad se ještě využívá jako hnojivo.

Odpadky nekončí jen na ilegálních skládkách v Itálii, odvázejí se i do jiných zemí, např. afrických. Nejoblíbenějším „hřbitovem“ pro odpad se stává oceán. Saviano uvádí příklad neskutečné necitelnosti klanů vůči tomuto ekosystému:

„Sempre più i trafficanti riempivano le stive delle navi di rifiuti e poi, simulando un incidente, le lasciavano affondare. Il guadagno era doppio. L'assicurazione pagava per l'incidente e i rifiuti si intombavano in mare, sul fondo.“⁵²

„Likvidátoři stále častěji plnili nákladní prostory lodí odpadky a pak předstírali nehodu a vypouštěli je do vody. Zisk byl dvojnásobný. Pojišťovna zaplatila nehodu a odpadky se pohřbily na mořském dně.“⁵³

52 s. 324

53 s. 262

Toto chování (pokud nedojde ke změně) bude mít nedozírné následky. Vymírání živočišných a rostlinných druhů se projeví na potravním řetězci a dříve či později zasáhne i člověka. To mafiáni neřeší, jsou si vědomi, že nebudou žít věčně. O budoucnost se zajímají hlavně kvůli financím.

A jak většina zbytků našeho konzumního života v Itálii končí? Spálením. Když se skládky naplní, někdo, kdo si chce „přivydělat“, založí požár. Za to dostane pár desítek eur. Zemědělství trpí, pole jsou neúrodná, a když se něco podaří vypěstovat, jsou plody nakažené a nedají se konzumovat. Vlastníci pozemků jsou nuceni okolnostmi prodat svou půdu klanům, které tak snadno získávají další potřebné místo pro svou činnost. Je to jako bludný kruh. Lidé migrují do severní Itálie, snaží se uživit a zachránit holý život. Z jihu se mezitím stává pustina, označovaná jako „Ohňová země“.

7 *Opak smrti*⁵⁴

Opak smrti (Il contrario della morte) je soubor dvou povídek, které jsou stejně jako *Gomora* obžalobou neapolského Systému. V narativně zpracovaných příbězích je odhalena mentalita a zřůdnost působení camorry, před níž není možné utéct. Pokud se o to někdo pokusí, zaplatí obvykle tu nejvyšší cenu.

Kniha nám ukazuje život na italském jihu, nikdy nekončící vyřizování účtů mezi klany a strach lidí. Osudy obyvatel v obou povídkách jsou určeny činností camorry; jsou následkem stavu italské společnosti, kterou camorra ovládá ve všech oblastech života.

54 V kapitole je citováno pouze české vydání, italský originál se mi nepodařilo sehnat.

7.1 *Opak smrti. Návrat z Kábulu*

První povídka s názvem *Opak smrti. Návrat z Kábulu* (*Il contrario della morte. Ritorno da Kabul*) nám představuje příběh sedmnáctileté Marie, která marně čeká na návrat svého snoubence Enza z Afgánistánu, z Kábulu, kam se nechal naverbovat do války, jež je oficiálně označována jako mise. Enzo je ale zabit, a tak se Marie stává velmi mladou vdovou, která se halí do smutku. Svého snoubence chce „vytrhnout“ smrti tím, že ho bude neustále milovat. Dostává se nám tedy odpovědi, co je opakem smrti – je to láska. To se dozvídáme již na začátku knihy v prvním citátu⁵⁵ převzatém z písně Carmela od Sergia Bruniho. Když někdo v této části světa někoho miluje, není si jistý, zda je čeká dlouhá společná budoucnost. Saviano na osudu mladé lásky Marie a Enza ukazuje hrůznost života v Kampánii.

Druhý citát⁵⁶ zřejmě naráží na neschopnost představitelů státu a justice tvrdě potírat zločinné aktivity. Každý se bojí a nechá padnout raději jiné než sám sebe.

Titul tohoto příběhu nezajímavému čtenáři nic nenapoví. Zdánlivě ani nesouvisí s tématem italské camorry. Autor zde ukazuje možnost mladých Italů, jak získat peníze, kariéru, uznání, pokud nechtějí živořit. Jejich život v jihoitalské společnosti ovládané camorrou nemá perspektivu, poctivé zaměstnání se nevyplatí. Proto odcházejí bojovat do Afgánistánu, do Bosny, do Iráku. Každý z těchto konfliktů je označován jako poslední. Do té doby, než přijde jiný. Poslední válka nemá pro zdejší obyvatele význam první nebo druhé světové války, nýbrž té, které se zúčastnili jejich příbuzní. A právě jedna z těchto válek zde hraje klíčovou roli. Stejně jako camorra nabízí možnost vydělat si peníze a získat

55 Pláčeš, jen když to nikdo nevidí, a kvílíš, jen když to nikdo neslyší, jenže krev v žilách voda není, Carmelo, Carmelí, když je láska opakem smrti, a ty to víš (*Carmela*, 1975); SAVIANO, Roberto. *Opak smrti*. Praha: Paseka, 2010, s. 9. Všechny citáty v této kapitole jsou z tohoto vydání. U citátů z jiných knih bude uveden příslušný bibliografický údaj.

56 Když bude třeba krve, jděte darovat tu svoji, vždyť jste apoštolem v boji, pane prezidente. (Boris Vian, *Le déserteur*, 1954), s. 9

postavení; zároveň je každý vystaven riziku, že zemře. Nezáleží na tom, jestli v daleké zemi rukou nepřátelských vojsk, nebo doma v Itálii zásahem mafie. Ačkoliv je smrt rozdílná, truchlení pozůstalých je stejné. Ti nerozlišují, proč jejich drazí zemřeli, zda byli vinni či nevinni. Maria, vdova po válečném hrdinovi, se řadí po bok těm, kteří oplakávají své mrtvé. Název *Návrat z Kábulu* je kontrastem k ději povídky – Enzo se sice z Kábulu vrátí, ale mrtvý.

Saviano věnoval první povídku dvěma osobám: „Památce Vincenza a Pietra, budiž vám země lehká.“⁵⁷ Těmito slovy vyjadřuje svou úctu lidem, kteří pravděpodobně zemřeli ne vlastní vinou, ale měli tu smůlu, že se narodili v části Itálie ovládané camorrou. I tímto citátem se autor snaží poukázat na dění v této zemi.

Celý příběh je vyprávěn z pohledu autora. Pouze na první stránce promlouvá samotná Maria. Popisuje, jak si představuje Kábul, místní lid v tradičním oblečení, ženy zahalené od hlavy až k patě. I ona by se chtěla skrýt za burkou, aby utekla před nepříjemnými pohledy lidí, kteří mají tendenci ji soudit: „Když se usmívám, usmívám se prý nějak moc a už jsem na něj zapoměla, když mám oči plné slz, šeptají si, že s tím mám přestat, že pláč mi ho nevrátí, když se tvářím netečně, už vynášejí ortel: zešílela žalem.“⁵⁸ Paradoxem je, že většina Evropanů vidí v burce diskriminaci žen. Maria má ale opačný názor – vzhledem k její situaci je to dokonalý způsob, jak se schovat před vnějším světem.

Maria nemůže zapomenout na to, co se stalo, ačkoliv se místní snaží jí to nepřipomínat. Neustále si představuje Afgánistán, má ho spojený především s válkou, smrtí, teroristy. Většině lidí z jejího okolí se ale při slově Afgánistán vybaví *afgano*, což je jeden z nejlepších druhů hašiše. Afgánistán je spolu s Íránem a Pákistánem součástí tzv. Zlatého pŕlměsíce, který patří k významným producentům drog.

Maria se pohybuje v bludném kruhu. V hlavě jí neustále rezonují otázky typu: co se stalo,

57 s. 7

58 s. 11

proč se to stalo, jak se tomu dalo zabránit. Snaží se nalézt odpovědi, i když si ve skrytu duše uvědomuje, že to nemá smysl. Naproti tomu lidé v jejím okolí vše berou jako osud. Je to tak, jak to mělo být. Je třeba žít dál a vydolovat ze všeho maximum k našemu prospěchu.

Zajímavé je, že v knize *Gomora* píše Saviano, že někteří příslušníci camorry se zachrání odchodem. „Qualcuno si salva, si arruola, entra nell'esercito e va lontano...“⁵⁹ („Někteří z nich se zachrání, dají se naverbovat, vstoupí do armády a odejdou daleko odsud.“⁶⁰) Zdálo by se, že toto tvrzení vyvrací právě první povídka z *Opaku smrti*, ve které je Enzo – voják – zabit. Ale jeho smrt je v podstatě záchranou před nečestným životem mafiána. Aby se člověk nemusel stát jedním z camorristů, podstupuje dokonce riziko, že přijde ve válce o život. Ani to mu ale nezajistí čisté svědomí – i zde je nutné páchat zlo a zabíjet.

Proč vlastně odcházejí mladí lidé do války? Je to poněkud zvláštní, ale je to pro ně příležitost – armáda znamená práci a výplatu, dovolenou, možnost poznat svět, ale i možnost dalšího růstu. Naverbovat se chtějí nechat i ne zcela zdraví jedinci. Je možné pozorovat naprosto odlišný fenomén než v minulém století – dříve se každý snažil vyhnout vojně předstíráním různých chorob, dnes chtějí do války všichni. „Mladí veteráni“ se vrátí a mají možnost začít podnikat: koupí si např. restauraci a pak už záleží jen na nich, jestli pijí a utrácejí, nebo prosperují. Veteráni získávají po návratu domů vážnost a více možností, platí za nebojácné, těší se obdivu.

Jsou mezi nimi rozdíly. Tommaso, veterán z Bosny, si o sobě myslí, že jen on je pravý hrdina, který válčil, zatímco dnešní mladí jezdí na mise jako na prázdniny, mají mobily, chodí do posilovny, mohou domů posílat e-maily. Tommaso je zahořklý právě kvůli hrůzám, které zažil ve válce.

59 SAVIANO, Roberto. *Gomorra. Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore, 2007, s. 31.

60 SAVIANO, Roberto. *Gomorra. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínavosti neapolské camorry*. 2. vydání. Praha: Paseka, 2012, s. 29.

Jedinou památkou po mrtvém je vojenská známka – je to syntéza toho, co člověk byl, a zároveň toho, co z něj zbylo. Znáмка je pro lidi vedoucí nebezpečný život určující prvek pro identifikaci v případě smrti. Dokazuje to osud Salvatoreho – ve starém autě doprovázel kamiony převážející drogy, aby v případě nouze svedl pozornost policie na sebe a nechal se zastavit za nějaký přestupek. Avšak doplatil na to krutou smrtí, uhořel při srážce s džípem. Jeho totožnost určili na základě známky. Ta sehrála stejnou úlohu i v případě Enza, šlo pouze o jinou frontu.

Ženy mají také svou „známku“ – černé oblečení, které je symbolem ztráty milovaného člověka. V tomto kraji se chodí v černém neustále, neboť smrt je na denním pořádku. Smutek je zde věčný. Maria stejně jako stovky mladých vdov by se měla radovat ze života, místo toho přijímá úděl stařenek. Truchlení se týká všech žen v tomto kraji, zejména pokud zemře někdo mladý. „Když umře šedesátník, někdo starý, když člověk umře na nějakou nemoc, můžou nosit smutek jen blízcí příbuzní, ale když zemře někdo mladý, pak se smutek musí týkat všech. Jako nějaká tíha, o kterou se spolu podělí, nebo neštěstí, před nímž není úniku.“⁶¹ Předčasnou smrtí Enza přišel tento pár o všechno. Zůstanou jen vzpomínky na minulost a představy o budoucnosti. Maria chce udržet Enza živého tím, že celý svůj život zasvětil lásce k němu. „Chce ho udržet živého, vyrvat ho smrti. Může to udělat tak, že ho bude dál milovat.“⁶²

Pro většinu lidí je slovo láska jen zvuk, jehož význam a rozsah si plně neuvědomují; neustále ho totiž vyslovujeme, opakujeme. Mnozí ani pořádně nevnímají skutečnou podstatu lásky, dokud svého milovaného neztratí. Ale Maria vrátila tomuto citu pravý smysl, jeho hloubku a ryzost. Svými vzpomínkami na Enza a svou láskou k němu smrt překonává.

61 s. 22n

62 s. 42

7.2 Prsten

Druhý příběh *Prsten (L'anello)*, který má na rozdíl od prvního spíše narativní ráz, je jakoby rozdělen do dvou tematických částí: v první se autor vrací do doby svého mládí, kdy za ním přijela dívka ze severní Itálie, z prostředí, které se nepodobá tomu, v němž se narodil a vyrostl Saviano. Proto ani nemá cenu jí vysvětlovat, že pomníčky a svíčky nemají nic společného ani se silničními nehodami ani s partyzánským odbojem za druhé světové války, nýbrž že se jedná o zcela jinou válku, totiž camorristickou. Stačí, že člověk nepatří ke camoře nebo naopak je členem jednoho ze zneprátelených klanů. Tohle vše rozhoduje o životě a smrti.

Neznalost prostředí se projevila i nepochopením důvodu, proč chlapec dívce navlékl snubní prsten své tety. Chtěl ji tím ochránit před zvědavými pohledy lidí z vesnice, kteří si ji kradmo prohlíželi, neboť dívku bez prstenu si může nárokovat, kdo chce. Členové klanů v této oblasti také nosí prsteny – dokonce tři, jako by ztělesňovaly trojjedinou podobu boha (Otce, Syna a Ducha svatého). Vypadá to, že sami mafiánští bossové se cítí být všemohoucími bohy, kteří mohou o všem rozhodovat. Sám autor začal prsteny nosit, posloužily mu jako ochrana.

Pozdější setkání vypravěče a jeho přítelkyně dokázalo, že člověk ze severu nemůže nikdy pochopit situaci na jihu. Ukázala mu fotografii Giuseppa a Vincenza, dvou chlapců, na které si pamatovala ze své návštěvy. Oba byli zabiti a ona si myslěla, že důvodem byla jejich příslušnost ke camoře. Takto soudila, protože neznala podrobnosti a poměry panující v italské Kampánii; jen z několika málo informací si vytvořila vlastní hypotézu. Člověk z jiného prostředí má vždy tendenci soudit, ačkoliv nezná souvislosti, a informace, které má k dispozici, mohou být často zkreslené. Snadno pak zavrhneme jiné lidi, i když skutečnost je úplně jiná. Autor v tuto chvíli znovu poukázal na fakt, že ti dva mladí lidé byli vinni jen

tím, v jakém prostředí se narodili. Tento názor se v jeho knihách často opakuje.

„Jsou místa, kde už narození s sebou nese vinu. První nadechnutí a poslední zachroptění mají stejnou hodnotu. Hodnotu provinění. Nezáleží na tom, jakou vůlí jste se řídili, je jedno, jaký život jste vedli. [...] Záleží jen na tom, kde jste se narodili, co máte napsáno v občanském průkazu. [...] Všichni jsou vinni, všichni jsou viny zproštěni. Zato ti, co nejsou zdejší, to místo neznají.“⁶³

A protože se autora ortel ženy velmi dotkl, vrací se ve svých myšlenkách ke smrti Giuseppe a Vincenza. Oba se živili poctivou prací a nepatřili k žádnému klanu. Osudného dne se ocitli ve společnosti Francesca, dealera klanu Tavolettů. Ten porušil pravidlo o dodržování hranic území jednotlivých klanů, a proto musel být odstraněn. Francesco jako člen camorry tušil hrozící nebezpečí. Ve své ostražitosti rozpoznal blížící se zabijáky a stihl utéct. Giuseppe a Vincenzo si plně neuvědomovali závažnost situace. Místo úprku chtěli najít útočiště v okolních domech. Nikdo jim ale neotevře a nepomůže. I když všichni vědí, co se děje, nikdo se nechce ze strachu do ničeho zaplést. Jediné, na co se místní většinou zmůžou, je přivolání policie. Ale ani to není jisté. Je to zcela pochopitelné, každý se bojí nejen o svůj život, ale i o život svých blízkých. A jediná ochrana, pokud se něco děje, je hrát slepého a hluchého.

Dveře svého domu jim otevrou pouze staří manželé. Možná je to tím, že mají většinu života už za sebou a nebojí se smrti. Navíc zřejmě zažili již mnoho hrůz, viděli až příliš „poprav“ a snaží se tak zabránit dalšímu bezpráví. Poměry zde se za celý jejich život příliš nezměnily, rozhodující vliv má stále camorra, opakovaně dochází k vraždám a vydírání.

„Kati“ z nepřátelského klanu Bidognettiů se ale nesmějí vzdát. Ten, který měl být zabit, utekl, a proto musí zemřít někdo jiný. Vrazi se nesmějí vrátit s nepořízenou. „I když to není Francesco, jejich šéfům bude potrestání někoho, kdo mu byl blízký, kdo ho znal, někoho z

63 s. 53

jeho vesnice, někoho, kdo s ním třeba jen hovořil, stačit.“⁶⁴ Pokud by nesplnili zadaný úkol, mohlo by to ohrozit i jejich pozici, ale to si nemohou dovolit. Proto začnou krvavá jatka, při kterých Vincenzo a Giuseppe umírají. Když přijede policie, je už dávno po všem a pachatelé jsou pryč.

Na zbytečnou násilnou smrt doplatil i další nevinný člověk – matka Giuseppa stále čeká na svého syna, aniž by pochopila, že už nikdy nepřijde.

Autor si uvědomuje, že podmínky života panující v jeho kraji jsou velmi specifické a obyvatelé jiných oblastí je bez vlastní zkušenosti nemohou pochopit.

Nikdo se nedozví, jak to ve skutečnosti bylo. Média se o takovýchto událostech nezmiňují, protože jsou na denním pořádku a není radno plést se do činnosti camorry. Tato pasivita dokazuje, že veřejnoprávní média nesplňují svůj úkol pravdivě informovat o aktuálním dění. I ona nesou svůj díl viny.

64 s. 60

8 *Gomora* a *Opak smrti*: srovnání

Určit žánr knihy *Gomora* není tak úplně jednoduché. Většinou bývá definován jako reportážní román – Saviano zde míchá prózu s prvky reportáže. Dílo je nabitó faktografickými údaji, které dokazují autorovu hlubokou znalost této problematiky. Informace získával ze soudních záznamů z procesů s camorristy, z veřejných médií, z publikovaných telefonních odposlechnů i z osobně získaných zdrojů – sám uvádí v kapitole *Válka v Secondiglianu*, že svou vysílačkou se napojil na policii a získával tak informace z první ruky; přijížděl k zásahům proti mafiánům zároveň s vyšetřovateli⁶⁵, takže přímé pozorování bylo také důležitým zdrojem informací. V knize se objevuje mnoho postav – o některých se pouze zmíní k dokreslení situace, o dalších vypráví celou historii. Získaná fakta využívá k představení jednotlivých klanů, jejich rodinných příslušníků, líčí osudy nejdůležitějších osob. Zaměřuje se i na příběhy „pěšáků“, kteří tvoří hodnoty, z nichž camorra bohatne – typickým příkladem je Pasquale v kapitole *Angelina Jolie*. Schopnost Saviana zapůsobit na čtenáře je obdivuhodná, je jasné, že ho nemůžeme brát jenom jako novináře; jeho líčení působí velmi emotivně, protože dokáže jednu věc popisovat mnoha převapivými metaforami a přirovnáními, které povzbuzují fantazii – viz např. popis neapolského přístavu⁶⁶. Někdy si uvědomíme podstatu jevu či jeho působení až při čtení knihy – např. význam kokainu pro všechny, kteří se potřebují nedovoleným způsobem povzbudit nebo uvolnit, komentuje slovy, nad kterými se musí člověk zamyslet: „Un solvente della fatica, un anestetico del dolore, una protesi alla felicità.“⁶⁷ („Rozpouštědlo námahy, anestetikum bolesti, protéza štěstí.“⁶⁸)

65 SAVIANO, Roberto. *Gomora. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínavosti neapolské camorry*. 2. vydání. Praha: Paseka, 2012, s. 80

66 Tamtéž, s. 17

67 SAVIANO, Roberto. *Gomorra. Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore, 2007, s. 78

68 SAVIANO, Roberto. *Gomora. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínavosti neapolské camorry*. 2. vydání. Praha: Paseka, 2012, s. 66

Jednotícím elementem je postava autora, který vychází z vlastní zkušenosti, ze znalosti situace v rodném kraji. Uvádí i zážitky ze svého dětství, posuzuje události z vlastního hlediska. Účastníkem děje se ale nestává často, spíše jen popisuje, vypráví.

Knihla vlastně nemá žádný úvod – jsme ihned vtaženi do dění v neapolském přístavu, bez přikrašlování vnímáme syrovou realitu. I to je jedním z prvků reportáže – začátek in medias res. Ke zvýšení napětí přispívá mnoho krátkých vět, často jednoslovných nebo dvouslovných. Působí úsečně a jsou převážně nominativní.⁶⁹

Z lexikálního hlediska můžeme narazit na různé anglicismy (spreader, security project, reefer aj.), výrazy z mafiánského slangu (ponorka – člověk, který roznáší gáže; pentito – kriminálník, kteří přistoupil na spolupráci s policií; faida – označení války mezi klany atd.) nebo vulgarismy (sráči, hajzlové,...). Nespisovná mluva přispívá k větší autentičnosti.⁷⁰

Gomora nemá vlastně žádný děj propojený postavami protagonistů (kromě vypravěče), kteří by nás „provázeli“ celým dílem. V knize je minimum přímé řeči. Až na pár výjimek zde nenajdeme žádné rozhovory, neboť silně převažuje pásmo vypravěče.

Z hlediska témat je bohatší *Gomora* než *Opak smrti*. Saviano v ní detailně a věcně vylíčil činnost neapolské camorry. *Gomora* nám chce ukázat princip fungování mafie, její zásady a „podnikání“ a je inspirovaná přímými zážitky autora, blíží se tedy spíše literatuře faktu. Každá kapitola se zaměřuje na určitý aspekt v celkovém soukolí, analyzuje ho a propojuje s dalšími tématy. Nejdůležitějšími motivy jsou např. ekonomika a aktivity camorry (drogy, zbraně, oděvní průmysl aj.), ženy a jejich role atd. Centrálním tématem je organizace jako taková.

Zatímco *Gomora* líčí spíše společenskou situaci, strukturu a činnost camorry a v konkrétních příbězích nejsou detailně popisovány lidské city, *Opak smrti* naproti tomu

69 SAVIANO, Roberto. *Gomora. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínivosti neapolské camorry*. 2. vydání. Praha: Paseka, 2012, s. 14

70 Tamtéž, s. 127

ukazuje, jak camorra ovlivňuje životy obyčejných lidí, po faktografické stránce je tato kniha chudá. První povídka se zabývá osudy mladých žen – vdov a jejich pocity po ztrátě partnera. I zde Saviano ukazuje mentalitu mladých chlapců v Kampánii – odchod do armády pro ně představuje východisko z neutěšené životní situace. Ale na smrti konkrétní postavy vidíme tragický následek pro jejich bližní, detailně jsou rozebrány myšlenky a názory dívky po smrti jejího snoubence. Důležitou roli tu hraje láska. Tento hluboký a vřelý cit je kontrastem k realistickému zobrazení života na jihu, je vykreslen jako jediná možná záchrana. Autor zde zmiňuje i další témata – pojem „válka“ v Kampánii, význam vojenské známky, postavení veteránů ve společnosti. Druhý příběh reflektuje pocity autora (např. jeho stud za určitá místa, ve kterých žije), ukazuje strach veřejnosti a život mladé generace na italském jihu, který podléhá místní krutovládě. Na konkrétní epizodě vidíme absurdnost faktu, že obyčejní lidé doplácují na to, že se narodili v oblasti, kde vládne zločin.

Rozsah *Opaku smrti* je nesrovnatelně menší než u *Gomory*; každá povídka má své protagonisty, kolem kterých se točí děj. Ostatní osoby hrají spíše marginální roli. Žánrově odpovídá *Opak smrti* spíše beletrii.

Obě povídky jsou líčeny z pohledu autora, který se dění přímo účastnil a který nám zprostředkovává jednání dalších postav. Pouze v *Návratu z Kábulu* se Maria v úvodu vyznává ze svých pocitů – text psaný v ich-formě je odlišen kurzívou.

Děj v obou částech *Opaku smrti* je rozvíjen postupně. V případě Marii je nejdříve odhalován její myšlenkový svět, postoj okolí, ztráta Enza je zmíněna jen mimochodem, bez emocí. Popis jeho smrti je také ryze věcný, připomíná spíše reportáž. V *Prstenu* se autor vrací nejprve do svého mládí, vyznává se ze studu za svůj kraj před lidmi ze severu; tato část je více autobiografická. Příběh nevinných obětí camorry vypráví až ve druhé polovině.

V *Opaku smrti* je opět minimum přímé řeči. Občas jsou použity vulgární výrazy nebo nespisovný jazyk⁷¹. Vypravěčský styl není vůbec tak květnatý jako v *Gomoře*. Jako by Savianovi nezáleželo tolik na tom, aby ukázal svůj jazykový um. Hlavní je vyjádřit myšlenku. V nejvypjatějších okamžicích používá krátké lapidární věty, každá znamená rychlý posun v ději. „Zabijáci uslyší houkat sirény. [...] Je to jediná úniková cesta. Pro všechny. Karabiníci vejdou do místnosti. Kluci leží pod stolem.“⁷²

71 SAVIANO, Roberto. *Opak smrti*. Praha: Paseka, 2010, s. 38

72 Tamtéž, s. 61

9 Závěr

V procesu obžaloby camorry zaujímá Roberto Saviano velmi významné místo. Dokazuje to i věnování na začátku knihy *Storia della camorra* od Francesca Barbagalla: „a Roberto Saviano, che voleva combattere la camorra, e l'ha fatto“.⁷³ Odvaha a odhodlání Saviana dát najevo nesouhlas je neuvěřitelná. Dala by se označit jako bláznovství: ohrozil nejen sebe, ale i celou svou rodinu, přátele a široké okolí.

Položme si otázku, proč je *Gomora* tak úspěšná a její autor tolik uznávaný. Díla o této problematice vznikala v průběhu celého 20. století. Ale mluvit o takto ožehavém tématu bylo dříve tabu; ti, kteří sebrali odvahu, se ocitli v bezprostředním ohrožení života (např. Giancarlo Siani). Vše se prolomilo s atentáty na Giovanni Falconeho a Paola Borsellina, italské vyšetřující soudce. Po těchto událostech se v Itálii proti mafii zvedla vlna odporu. Byla zavedena série opatření, vyšetřovatelé vražd obdrželi od parlamentu větší pravomoce. Vše s cílem oslabit moc mafie.⁷⁴

Roberto Saviano chtěl svým dílem oslovit miliony čtenářů. Cílem knihy bylo vyvolat šok a tím upozornit na to, co je v Kampánii na denním pořádku. Vyburcovat lidi, aby nebyli lhostejní k osudu jiných a aby se více zajímali o své okolí. *Gomora* se stala bestsellerem, byla přeložena do 52 jazyků.⁷⁵ Je z ní symbol boje proti mafii. Saviano je bezpochyby nejznámějším autorem, který se této problematice věnuje. To uvádí i Barbagallo ve své knize *Storia della camorra*: „...successo internazionale del libro di Saviano *Gomorra*, che per la prima volta nella storia è riuscito a dare fama mondiale alla camorra.“⁷⁶ V České

73 Robertu Savianovi, který chtěl bojovat s camorrou a taky to udělal.; BARBAGALLO, Francesco. *Storia della camorra*. Roma: Laterza, 2010.

74 DI FIORE, Gigi. *La camorra e le sue storie. La criminalità organizzata a Napoli dalle origini alle ultime guerre*. Torino: UTET, 2006.

75 Wikipedia, l'enciclopedia libera. *Gomorra (romanzo)*. [online]. [cit 2019-07-13]. Dostupné z: [https://it.wikipedia.org/wiki/Gomorra_\(romanzo\)#cite_note-3](https://it.wikipedia.org/wiki/Gomorra_(romanzo)#cite_note-3)

76 „... mezinárodní úspěch Savianovy knihy *Gomora*, který poprvé v historii proslavil camorru po celém světě.“; BARBAGALLO, s. 267

republiky je známé ještě jedno jméno – jedná se o mladého investigativního novináře Jána Kuciaka. V průběhu minulého roku otřásla nejen Slovenskem jeho brutální vražda, ušetřena nezůstala ani jeho snoubenka. Kuciak se snažil odkrýt spleť podvodů, korupce a nelegálních obchodů, do které byly zapleteny známé politické tváře a rovněž mafie. Spekulovalo se o spojení s kalábrijskou 'ndranghetou. Více jak rok po jeho smrti není kauza stále uzavřena, probíhá soudní proces s viníky.

Ačkoliv se Roberto Saviano snaží proti camoře bojovat, seriál natočený podle jeho knihy (i když s ní nemá mnoho společného) má opačný účinek. Jasně se ukazuje, jaký vliv na lidskou společnost umělecké dílo má – po každé další epizodě se vystupňuje podle policejních záznamů vlna násilí. Starosta Neapole Luigi de Magistris uvádí, že seriál zbytečně popularizuje život mafiánů. Mladí lidé jsou uhranuti neohrožeností bossů, jsou fascinováni luxusními auty či zbraněmi, o kterých si mohou nechat jen zdát. Obyvatelé Neapole se starostou souhlasí, protože každoročně přijdou o život desítky nevinných lidí. Společností otřásl postřelení tříleté dívky, která se dostala do palby dvou skupin mafiánů, kteří si vyřizovali účty⁷⁷.

Je opravdu neuvěřitelné, že něco takového se děje v civilizovaném světě, v Evropě 21. století. Stále máme pocit, že války, vydírání, zabíjení se odehrávají někde daleko. Případ zavražděného slovenského novináře Kuciaka dokazuje, že mafie je celospolečenským problémem. Je jako chobotnice, jejíž chapadla jsou rozprostřena po celém světě. Překvapivým faktem pro mne bylo zjištění, že po roce 1989 přesunul klan Licciardiů své investice do naší země. „La Repubblica Ceca fu completamente egemonizzata dai secondiglianesi che, utilizzando la logica della periferia produttiva, iniziarono a investire per conquistare i mercati in Germania.“⁷⁸ („Česká republika byla zcela pod nadvládou

77 SLÁDEK, Jiří. *Neapol svírá násilí. Může za to temný seriál Gomora?*. Mladá fronta Dnes, 11.5.2019, str. 7

78 SAVIANO, Roberto. *Gomorra. Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore, 2007, s. 59

Secondiglianců, kteří použili logiku výrobní periferie a začali zde s investicemi, aby dobyli německé trhy.“⁷⁹) Je to další důkaz, že camorra operuje opravdu všude, nedá se před ní utéct. Proto je tak obtížné proti ní bojovat. Roberto Saviano se ale nenechal odradit. Svým dílem veřejně poukázal na zlo ve společnosti, které se stává v některých oblastech normou. Přestože si je vědom nebezpečí, kterému se vystavuje, jeho neohroženost dokazuje poslední věta *Gomorry*: „Maledetti bastardi, sono ancora vivo!“⁸⁰ („Zatracený hajzlové, ještě jsem naživu!“⁸¹)

Pro nás je to jasné poselství, že se nevzdává.

79 SAVIANO, Roberto. *Gomora. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínivosti neapolské camorry*. 2. vydání. Praha: Paseka, 2012, s. 51

80 SAVIANO, Roberto. *Gomorra. Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore, 2007, s. 331

81 SAVIANO, Roberto. *Gomora. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínivosti neapolské camorry*. 2. vydání. Praha: Paseka, 2012, s. 267

10 Riassunto

La mia tesi si focalizza sull'attività illecita della camorra, nelle opere *Gomorra. Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra* e *Il contrario della morte* di Roberto Saviano, e cerca di chiarire quali siano i motivi per cui un numero sempre crescente di persone si aggrega a questa organizzazione. La camorra è un'organizzazione criminale che opera in Campania, si tratta di una forma di crimine legalizzato – poiché viene sostenuta anche da alcuni politici. Roberto Saviano, uno scrittore napoletano, vorrebbe richiamare l'attenzione su ciò che avviene in Italia. Entrambi i libri mostrano una situazione disperata, veniamo a sapere come la camorra funziona e come influenza la vita quotidiana della gente.

La parte iniziale contiene informazioni generiche – nell'introduzione viene spiegato il significato del titolo del libro *Gomorra* e anche quello delle citazioni. Viene menzionata anche l'etimologia della parola „camorra“ e lo sviluppo del suo significato; il capitolo successivo descrive brevemente le origini e la storia di questa organizzazione. Due pagine riguardano la riflessione della camorra nella letteratura italiana. Come esempi vengono riportati solo alcuni autori selezionati e le loro opere che trattano il tema della mafia.

Il cuore della mia tesi è dedicato all'analisi tematica dei due libri sopradetti. Anche se le attività della camorra sono illegali – si intromette nell'assegnazione dei contratti pubblici, ricicla il denaro sporco, incassa denaro per frode ed estorsione – l'organizzazione ha trovato il suo posto nel mondo moderno dove finanze e potere hanno un ruolo chiave. Al centro del loro interesse si trovano le droghe, lo smaltimento dei rifiuti oppure la contraffazione dei prodotti di marca. Inoltre, in questa tesi si mette in luce come la camorra elimina i suoi nemici e si mostrano le sue pratiche brutali. La tesi descrive tutto il Sistema, la cui esistenza da una parte è molto importante per l'economia e per la politica, dall'altra

distrugge i destini degli abitanti. Soprattutto nell'opera *Il contrario della morte* è possibile osservare un impatto su uomini innocenti. Le affermazioni sono di tanto in tanto supportate da citazioni provenienti dai libri.

La tesi contiene informazioni sulla vita di Roberto Saviano – luogo di nascita, la sua carriera, il tema principale di cui si occupa – e fornisce alcune informazioni elementari sugli altri libri scritti da lui. Vengono menzionati anche il film e la serie televisiva, che sono nate dalle opere di Saviano.

Nella parte seguente entrambi i libri vengono comparati dal punto di vista tematico e lessicale – alcuni temi risultano essere comuni, ma ci sono anche tante differenze; viene determinato il loro genere letterario e descritta la figura del narratore.

L'ultimo capitolo è dedicato al successo di *Gomorra*. Roberto Saviano non è il primo scrittore che si è interessato alla problematica della mafia, ma è probabilmente il più famoso. Viene considerato come un grande combattente contro la camorra, il cui fine era attaccarla e indebolirla. Purtroppo si può riscontrare anche il caso opposto, cioè la predilezione della generazione giovane per il fenomeno Gomorra.

11 Bibliografie

11.1. Primární

SAVIANO, Roberto. *Gomora. Osobní výpověď o ekonomické moci a brutální rozpínavosti neapolské camorry*. 2. vydání. Praha: Paseka, 2012.

SAVIANO, Roberto. *Gomorra. Viaggio nell'impero economico e nel sogno di dominio della camorra*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore, 2007.

SAVIANO, Roberto. *Opak smrti*. Praha: Paseka, 2010.

11.2. Sekundární

BARBAGALLO, Francesco. *Storia della camorra*. Roma: Laterza, 2010.

DI FIORE, Gigi. *La camorra e le sue storie. La criminalità organizzata a Napoli dalle origini alle ultime guerre*. Torino: UTET, 2006.

DI MEO, Simone. *L'impero della camorra. Vita violenta del boss Paolo Di Lauro*. Roma: Newton Compton editori, 2008.

SAVIANO, Roberto. *Nula nula nula*. Praha: Paseka, 2013.

SLÁDEK, Jiří. *Neapol svírá násilí. Může za to temný seriál Gomora?* Mladá fronta Dnes, 11.5.2019

ŠENKÝŘOVÁ, Barbora. *Obraz camorry v prózách současných neapolských autorů*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta.

ZIMA, Vojtěch. *Camorra jako paralelní systém italského státu*. Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd.

11.3. Internetové zdroje

CasertaNews. *Gomorra, Saviano condannato per plagio del „Corriere di Caserta“*.

[online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z:

http://www.casertanews.it/politica/064345_giustizia-caserta-saviano-condannato-plagio.html

CIASCA, Raffaele. *Camorra*. [online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z:

[http://www.treccani.it/enciclopedia/camorra_res-a7a8dee8-8bac-11dc-8e9d-0016357eee51_\(Enciclopedia-Italiana\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/camorra_res-a7a8dee8-8bac-11dc-8e9d-0016357eee51_(Enciclopedia-Italiana)/)

Česká televize. *Camorra: neapolský mafiánský Systém*. [online]. [cit. 2019-07-19].

Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/relax/2185939-camorra-neapolsky-mafiansky-system>

DE BARI, Davide. *Giancarlo Siani, il giornalista che scriveva contro la Camorra*.

[online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: [http://www.antimafiaduemila.com/home/mafie-](http://www.antimafiaduemila.com/home/mafie-news/230-camorra/71628-giancarlo-siani-il-giornalista-che-scriveva-contro-la-camorra.html)

[news/230-camorra/71628-giancarlo-siani-il-giornalista-che-scriveva-contro-la-camorra.html](http://www.antimafiaduemila.com/home/mafie-news/230-camorra/71628-giancarlo-siani-il-giornalista-che-scriveva-contro-la-camorra.html)

Il Post. *L'omicidio di Giancarlo Siani, 30 anni fa*. [online]. [cit. 2019-01-04]. Dostupné z:

<https://www.ilpost.it/2015/09/23/giancarlo-siani/>

MONNIER, Marco. *La camorra. Notizie storiche raccolte o documentate*. Firenze: G.

Barbèra Editore, 1863. [online]. [cit. 2019-07-01]. Dostupné z:

https://www.liberliber.it/mediateca/libri/m/monnier/la_camorra/pdf/monnier_la_camorra.pdf

Wikipedia, l'enciclopedia libera. *Camorra*. [online]. [cit. 2018-10-13]. Dostupné z:

<https://it.wikipedia.org/wiki/Camorra>

Wikipedia, l'enciclopedia libera. *Gomorra (romanzo)*. [online]. [cit. 2019-07-13]. Dostupné

z: [https://it.wikipedia.org/wiki/Gomorra_\(romanzo\)](https://it.wikipedia.org/wiki/Gomorra_(romanzo))

Wikipedia, l'enciclopedia libera. *La bellezza e l'inferno*. [online]. [cit. 2018-11-17].

Dostupné z: https://it.wikipedia.org/wiki/La_bellezza_e_l'inferno

Wikipedia, l'enciclopedia libera. *La paranza dei bambini*. [online]. [cit. 2018-11-17].

Dostupné z: https://it.wikipedia.org/wiki/La_paranza_dei_bambini

Wikipedia, l'enciclopedia libera. *Leonardo Sciascia*. [online]. [cit. 2019-07-01]. Dostupné

z: https://it.wikipedia.org/wiki/Leonardo_Sciascia

Wikipedia, l'enciclopedia libera. *Roberto Saviano*. [online]. [cit. 2018-11-17]. Dostupné z:

https://it.wikipedia.org/wiki/Roberto_Saviano

Wikipedia, l'enciclopedia libera. *ZeroZeroZero*. [online]. [cit. 2018-11-17]. Dostupné z:

<https://it.wikipedia.org/wiki/ZeroZeroZero>

Wikipedie, otevřená encyklopedie. *Camorra*. [online]. [cit. 2018-10-13]. Dostupné z:

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Camorra>

Wikipedie, otevřená encyklopedie. *Mafie*. [online]. [cit. 2018-10-13]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Mafie#Sicilská_a_Neapolská_mafie